

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

כבוד השופטת ברנט, אב"ד

כבוד השופטת פלאוט

כבוד השופט ויצמן

מערערת ל. א.

נגד

משיב א. א.

פסק דין

האם חל שיתוף ספציפי בנכס אשר ניתן למשיב במתנה מספר חודשים קודם לנישואי הצדדים ?

בכך חלוקים הצדדים בערעור שלפנינו אשר הוגש על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה בראשל"צ (כב' הש' נחשון פישר) מיום 28.7.16.

פסק הדין עוסק בתביעה רכושית אותה הגישה המערערת כנגד המשיב וקובע, בין השאר, כי המערערת זכאית אך ורק למחצית משווי ההשבחה בבית אשר ניתן למשיב במתנה ע"י סבו, עובר לנישואי הצדדים.

וזה עניינו של הנדון –

1. הצדדים הם בני זוג אשר היו נשואים זל"ז כארבעים שנה מאז 10.10.74 ועד שהתערערו יחסיהם בשלהי שנת 2014 (מועד הקרע נקבע ע"י בית משפט קמא ליום 9.12.14; ראו סע' 41 לפסק הדין)

מעת שהתערערו יחסי בני הזוג הגישה המערערת לבית המשפט לענייני משפחה מספר תביעות ובכלל תביעה לפסיקת מזונותיה, למתן פסק דין הצהרתי באשר לזכויותיה הרכושיות ולפירוק שיתוף ואילו המשיב הגיש תביעת גירושין לבית הדין הרבני.

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

התביעות הנזכרות הוכרעו ע"י הערכאות השונות וכיוון שהמערערת צמצמה ערעורה אך ורק באשר לקביעת בית משפט קמא באשר לזכויותיה בבית הנמצא ברח' *** בכפר *** (להלן- הבית או הבית ביהונתן), נייחד דיבור באשר לקביעות הנוגעות לבית ולסוכב לו.

הבית

2. ראשיתו של הבית במבנה רעוע שקיבל המשיב מסבו במתנה כחודשיים קודם נישואיו למערערת, על מנת שיוכל לשפצו לצורך מגורי בני הזוג אחר נישואיהם (מסמך המאשר את דבר המתנה צורף כנספח ה' לכתב ההגנה של המשיב). מתוך העדויות שנשמעו לפני בית משפט קמא עולה כי עסקינן במבנה אשר לא היה ראוי מלכתחילה למגורי אדם והוגדר כ"דיר עיזים מטונף ומלוכלך" (עמ' 20 ש' 24-28 ועמ' 21 ש' 19-20 לפר' מיום 22.12.15) ואשר שיפוצו ערך חודשים רבים, עיקרם לאחר נישואי הצדדים (להלן- השיפוץ הראשון).

מעט שהפך המבנה הרעוע לבית הראוי למגורים, עברו הצדדים להתגורר בו החל משנת 1975 ועד לשנת 1979 – זהו הבית בו אנו עוסקים.

3. מכל מקום, מעת שהתרחבה המשפחה ונולדו שניים מילדיהם, רכשו הצדדים דירה ברח' האימהות ב*** (להלן- הדירה באימהות) שנרשמה על שמם בחלקים שווים והם התגוררו בה עד לשנת 1991, למעט תקופה מסוימת בה התגוררו בבסיס פלמחים בו שירת המשיב.

ביום 6.1.94 מכרו הצדדים את הדירה באימהות כאשר התמורה שימשה בחלקה לצורך רכישת בית ברח' הארז ב*** (להלן- הבית בארז), ולמעשה הבית בארז שימש את הצדדים כבית מגוריהם עיקר הזמן עד למועד הקרע ופרידתם.

משנת 1991 ועד לשנת 1995 שבו הצדדים להתגורר בבית עם ילדיהם (סע' 37 ו-42 לתצהיר המשיב סע' 33 לפסק הדין), לאחר כן עברו להתגורר בבית בארז בו התגוררו, כאמור, עד למועד הקרע.

במהלך השנים התגוררו בבית, בין השאר – אחיו של המשיב, ילדי הצדדים וכן שוכרים שונים.

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

4. חזרתם של הצדדים להתגורר בבית בין 1991 ל – 1995 נעשתה לאחר שבוצע בו שיפוץ מקיף במהלך שנת 1990. שיפוץ זה הכפיל את גודלו של הבית (להלן – השיפוץ השני; וראו סע' 38 לתצהיר המשיב, כתב האישום שהוגש כנגד המשיב באשר להרחבה של 70 מ"ר – מוצג 11 למוצגי המערערת והסכמי השיפוץ – מוצג 12 למוצגי המערערת). נוסף ונציין להשלמת התמונה כי הזכויות בבית, כמו גם הזכויות בבית בארז וברכבים אשר שימשו את הצדדים, נרשמו על שם המשיב בלבד.

5. מכאן מחלוקתם של הצדדים באשר לבית –

טוען המשיב כי הבית ניתן לו ורק לו במתנה ע"י סבו עובר לנישואי הצדדים ומכאן שעל פי הוראת סע' 5 (א) (1) לחוק יחסי ממון בין בני זוג התשל"ג – 1973 ואין למערערת כל זכויות בבית. לא זו אף זו – הוא מעולם לא התכוון לשתף את המערערת בזכויות בבית, אשר לא שימש את הצדדים כבית מגורים קבוע (כאמור הצדדים כבית מגורים שימש רוב הזמן הבית בארז), ממילא לא חלות לגבי הבית ההלכות הנוהגות לגבי דירת מגורים ומכל מקום לא הוכח כלל ע"י המערערת אותו "דבר מה נוסף" הנדרש בפסיקה על מנת להוכיח כי אכן התכוונו הצדדים לשתף את אותו נכס ספציפי. והמערערת – זו סבורה כי עמה ראיות למכביר להוכחת כוונת השיתוף של הצדדים לגבי הבית ואשר עיקרן – למעלה מארבעים שנות מגורים יחדיו בהרמוניה משפחתית ובכלל זה גידול ילדי בני הזוג תחת קורת גג אחת, היות הבית נכס משפחתי מובהק אשר שימש את מגורי הצדדים תקופה נכבדה וכן את מגורי ילדיהם לאחר בגרותם, תכלית מתנת הסב שעיקרה המצאת מדור לצדדים אחר נישואיהם, השבחתו המהותית והמקיפה של הבית – הן במסגרת השיפוץ הראשון עם קבלתו כמבנה רעוע והכשרתו כבית מגורים והן במסגרת השיפוץ השני אשר הכפיל את גודלו של הבית ומימון השיפוצים ממקורות משותפים, תשלום רישום הזכויות בנכס בסך 26,699 ₪ בשנת 2000 מכספי הצדדים, והעדר כל ראיה לכך שהמשיב ביקש לייחד את הבית לעצמו במובחן משאר הנכסים שנרשמו על שמו ואשר מוסכם כי הם שייכים לצדדים במשותף. כל זה ועוד – הולך ומצטבר למסה קריטית של ראיה והוכחה העולה לאין שיעור על אותו "דבר מה נוסף" הנדרש בפסיקה לצורך החלת שיתוף באשר לנכס חיצוני לנישואין.

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

פסק דינו של בית משפט קמא

6. הבית מהווה נכס חיצוני לנישואין שכן הוא הובא אליהם ע"י המשיב שקיבלו במתנה מסבו, הנטל להוכחת שיתוף בנכס חיצוני מוטל על הטוען לו. אין די בעצם קיומם של חיי נישואים משותפים כדי לקבוע שיתוף אף בדירת מגורים ועל הטוען לשיתוף בנכס זה להראות נסיבות עובדתיות נוספות על עצם קיום הנישואין שמהן ניתן להסיק על הקניית זכויות בדירה. בנדון לא עלה בידי המערערת לעמוד בנטל המוטל עליה להוכחת השיתופיות בנכס – לא הוכח על ידה כי השיפוץ הראשון מומן בדרך זו או אחרת מכספיה או כספי מי מבני משפחתה או כי הובטח לה ע"י המשיב שהנכס יהא משותף לצדדים (סע' 42 לפסה"ד), הנכס שימש לסירוגין למגורי אחי המשיב ללא כל תמורה מצדו ולסירוגין הושכר לצדדי ג' וזאת על פי החלטת המשיב כאשר דמי השכירות הועברו לכספת שלמערערת כלל לא הייתה גישה אליה או אפשרות לעשות שימוש בכספים המופקדים בה ללא אישור המשיב (סע' 44 לפסק הדין).

בצד האמור, מצא בית משפט קמא כי השיפוץ השני בבית נעשה בהסכמת הצדדים ומכספים המשותפים להם וכי כתוצאה מכך הושבח הבית (סע' 49 לפסק הדין). בית המשפט קבע כי –

"השבחה שמומנה ממשאבים משותפים של בני הזוג בתקופת הנישואין – יש לראות אותה כתוספת לנכס העומדת בפני עצמה, קרי לנכס חדש ועצמאי שהושג כתוצאה מהשקעה ומעשים של בן זוג או בני זוג שנוצרה ובתור שכזה – לנכס בר איזון" (סע' 45 לפסק הדין).

מתוך שכן הסיק בית המשפט –

"...בעיני אין כל ספק כי ההשבחה של המבנה ברח' יהונתן בוצעה מכספים של שני בני הזוג. ולכל הפחות, שוכנעתי כי מסירותה של התובעת ודאגתה למשק הבית היא שאיפשרה לנתבע להתפתח מקצועית וכלכלית ועל כן יש לראות בהשבחה – תוצר של מאמץ משותף של שני הצדדים"

ומכאן קביעתו כי –

"התובעת זכאית למחצית ההפרש בין שווי ההשבחה בבית ברח' יהונתן כשווי במועד השיפוץ השני, קרי שנת 1990, בניכוי מרכיב הקרקע לבין שווי במועד הקרע בניכוי מרכיב הקרקע"

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

לצורך הערכת שווי חלקה של המערערת בבית הוסיף בית המשפט ומינה את השמאי מר אלון יומטוביאן למתן חוות דעתו בעניין זה.

7. להשלמת הפן העובדתי נציין כי ביום 5.10.16 ניתנה חוות דעת השמאי. בחוות דעתו חישב השמאי את עלויות הבניה על בסיס הסכם בניה שנחתם בין הקבלן למשיב בשנת 1990 ואשר ממנו עלה כי שולם סך 50,000 ₪ לקבלן זאת בנוסף לשיפוץ המטבח ועלויות עקיפות. לאחרי כן בחן את עלויות הבניה נכון למועד הקרע ב 2014 ומצא כי אלו מגיעות לסך 167,000 ₪ לפיכך הסך המגיע ע"פ חוות דעתו למערערת עומד על כ- 83,500 ₪ (מחצית מהעלויות נכון לשנת 2014).

נציין שאין מחלוקת כי סך זה שולם למערערת ע"י המשיב.

כפי שנבהיר להלן – ספק רב האם תחשיבו של השמאי עומד בדרישות שנקבעו בפסק דינו של בית משפט קמא, שהרי, לכאורה, לא השבחה חושבה בה אלא חושבו עלויות בניה. אך לא נקדים מאוחר למוקדם.

המערערת סברה כי שגה בית משפט קמא בקביעותיו ובמסקנותיו לעניין זכויותיה בבית ומכאן ערעורה.

תמצית טענות המערערת

8. שגה בית משפט בקבעו כי לא הוכח שיתוף ספציפי בנוגע לבית. מכלול הנסיבות והראיות ובכלל זה – תכלית נתינתו, השיפוצים שנערכו בו במשותף בתקופת הנישואין, תקופות המגורים הארוכות והמשותפות בבית, תקופת הנישואין הארוכה בהרמוניה מושלמת תוך גידול ארבעה ילדים משותפים ששניים מהם התגוררו בבגרותם בבית בהסכמת הצדדים – יש בו ללמד כאלף עדים כי הייתה כוונת שיתוף ביחס לבית.

9. בית המשפט התעלם מכך שקצב השיפוץ הראשון הוגבר בחודש ינואר 1975 אחר נישואי הצדדים לצורך הכשרתו למגוריהם.

עוד שגה בית המשפט בהתעלמו מעדות המערערת לפיה הבטיח לה המשיב כל השנים כי לעת זקנתם יעברו הצדדים להתגורר בבית ובקבעו כי "אין בכך לבסס מצג שיש לו

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

משקל נכבד", ובהתעלמו מכך שבמסגרת חיי הנישואין של הצדדים נרשמו כלל הנכסים ע"ש המשיב למרות השיתוף הברור בהם – עניין המקרה את עצם חשיבותו של הרישום בנדון.

תמצית טענות המשיב

10. הבית לא היווה את דירת המגורים של הצדדים. ביתם של הצדדים, אשר שימש למגוריהם עיקר הזמן, הוא הבית בארז. הבית הוא נכס נוסף וחיצוני אשר ניתן למשיב, ולו בלבד, כמתנה. כיון שאין מדובר בדירת המגורים של הצדדים, נטל הראיה המוטל על הטוען לשיתוף להוכחת כוונת שיתוף ספציפי הוא גבוה ביותר – נטל זה לא הורם ולא הובאה לו כל ראיה בתמיכה.

11. יש לראות את התמונה במלואה וממנה ניתן ללמוד כי המערערת לא קופחה בחלוקת הרכוש ואף קיבלה מעבר למגיע לה מצד הדין – כך בית המשפט חילק בין הצדדים את הזכויות של הבית בארז בחלקים שווים למרות שהחלוקה הייתה צריכה להיעשות ביחס שונה בהתחשב בכך שרכישת הבית נעשתה, בין השאר, מכספי פיצויים שקיבל המשיב עקב יציאתו לפנסיה מוקדמת ואשר חלקם נצבר עובר לנישואי הצדדים. אין מקום, אפוא, להוסיף ולחייב המשיב לחלוק עמה אף במתנה אותה קיבל מסבו בניגוד להוראות הדין הנוהג.

12. דמי השכירות שהתקבלו בגין השכרת הבית עברו לרשות המשיב בלבד ולשימוש שלו ולא נטמעו ברכוש המשותף, הכספים נשמרו בכספת אשר למשיבה לא הייתה גישה אליה. בדומה, אף הכספים ששולמו לרישום זכויות הצדדים בבית שולמו מכספי המשיב אותם החזיק ושמר בכספת.

שותפות בנכסים חיצוניים - קיצורה של הלכה

13. כיון שהצדדים נישאו בחודש אוקטובר שנת 1974, חל לגביהם המשטר הכלכלי הנוהג בהתאם להוראות סעיף 5(א) לחוק יחסי ממון הקובע את אופן איזון המשאבים בין הצדדים עם התרת הנישואין באופן שכל אחד מבני הזוג זכאי למחצית שווים של כלל נכסי בני הזוג.

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

ואולם, החוק מסייג את הסדר חלות איזון המשאבים לגבי נכסים שונים ובכלל זה נקבע בסעיף 5(א)(1) לחוק כי נכסים שהיו למי מבני הזוג ערב הנישואין או שהתקבלו במתנה או בירושה במהלך הנישואין, לא ייכללו במסת הנכסים העומדת לחלוקה, זאת כל עוד לא התנו בני הזוג על הוראות החוק בדרך של עריכת הסכם ממון בכתב אשר יאושר באופן הקבוע בחוק (סעיפים 1-2 לחוק).

בפסיקה הובהר כי הוראות חוק יחסי ממון אינן מונעות יצירת שיתוף בנכס ספציפי מכח הדין הכללי על פי נסיבותיו של העניין (בע"מ 5939/04 פלוני נ' פלונית, (2004); בע"מ 10734/06 פלוני נ' פלונית (2007); ע"א 1915/91 יעקובי נ' יעקובי, (1995); רע"א 8672/00 אבו רומי נ' אבו רומי, (2002) (להלן - עניין אבו רומי); ע"א 7687/04 ששון נ' ששון, (2005); בעמ 1398/11 - אלמונית נ' אלמוני, (2012) ועוד רבים אחרים). הובהר בפסיקה כי נטל ההוכחה מוטל על בן הזוג שאינו רשום כבעלים של הנכס הטוען לזכויות בנכס שהרי הוא בגדר "המוציא מחברו".

14. בצד זה נטתה הפסיקה להקל בהרמת הנטל כאשר עסקינן בדירת המגורים וזאת נוכח ייחודה כ"נכס משפחתי מובהק, לעיתים הנכס המשמעותי ביותר של בני הזוג ולעיתים אף היחיד" (ראו עניין אבו רומי וכן בע"מ 5939/04 הנ"ל). יפים לעניין זה דבריו של כב' הש' א. רובינשטיין, המצוטטים רבות בפסיקה, ואשר נאמרו במקורם לעניין חזקת השיתוף אך הרציונל העומד מאחוריהם יפה אף לעניין הליך איזון המשאבים נשוא חוק יחסי ממון-

"רוח העידן, פתיחת הדלתות לגישה שאינה 'פורמאלית' בלבד הנאחזת ברישום הנכס, אלא בוחנת מצבים חברתיים ואישיים למהותם, מרחפת על פני הפסיקה זה שנים באשר לשיתוף הנכסים גם לגבי נכסים שנרכשו לפני הנישואין, ובייחוד דירת המגורים... ככל שהתוכן המשותף שנוצק לקניין, ובוודאי לדירת המגורים של זוג ומשפחה, משמעותי יותר, וככל שהייתה שותפות נמשכת בחיי הנישואין ולה ביטויים מסוגים שונים, גם אם לא היו החיים 'גן של ורדים' בכל עת ובכל שעה, כן מצדיקה ההגינות כי תגבר ההתייחסות לחזקת השיתוף, ובייחוד על נכס כמו דירת המגורים, קן המשפחה" (בע"מ 5939/04 הנ"ל בעמ' 671-672).

מתוך הדברים הנזכרים יכול אתה ללמוד כי אין דינו של נכס המשמש בפועל למגורים הצדדים לבין נכס נוסף העומד בצד דירת המגורים של הצדדים ואינו משמש אותם בפועל

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

למגוריהם, כאשר בכל הקשור לאחרון תידרשנה ראיות מוצקות ומשמעותיות יותר כאשר לכוונת השיתוף בו, ואולם אף לעניין זה כל מקרה ונסיבותיו. בנדון עסקינן ב"נכס ביניים", היינו כזה אשר שימש את הצדדים למגוריהם מעת לעת ולא באופן קבוע, כאשר ברוב שנות נישואיהם הם התגוררו בבית אחר אשר הזכויות בו משותפות לצדדים – בין אם הדירה באימהות ובין אם הבית בארז. ואם כן, ככזה נדרשת לגביו מסת ראיות משמעותית יותר מאשר דירת מגורים "רגילה". ואולם, מאידך, נסתפק בדרישה ראייתית נמוכה יותר מזו הנדרשת לנכס כללי אחר אשר אינו משמש כלל למגורי הצדדים או מהווה חלק מהותי משימושי התא המשפחתי.

15. ננסה לעמוד על תוכנו ומהותו של הנטל האמור. כבר בעניין אבו רומי הנ"ל הבהיר בית המשפט העליון כי בצד אורח חיים תקין יש על הטוען לזכות ב"נכס חיצוני" להוסיף ולהראות נסיבות נוספות המצדיקות את השיתוף לגבי נכס זה (ועוד ראו לעניין זה בע"מ 10734/06 הנ"ל ע"א 7750/10 בן גיאת נ' הכשרת היישוב ביטוח בע"מ (2011)), דרישה זו של "נסיבות נוספות" הובהרה וחודדה בבע"מ 1398/11 הנ"ל על פיו הטוען לזכויות ב"נכס חיצוני" הרשום על שם בן זוגו נדרש להוכיח "דבר מה נוסף" מעבר לקיומם של חיי נישואין משותפים (והשוו לפסק דינו של כב' הש' שפירא בעמ"ש 818/05 פלונית נ' פלוני (2006) הסבור כי כאשר עסקינן בדירת מגורים אין כל צורך בראיה נוספת להוכחת השיתוף בה גם היא נכס חיצוני לנישואין הרשום ע"ש אחד הצדדים).

16. הפסיקה קבעה במרבית המקרים כי אותו "דבר מה נוסף" המעיד על כוונת שיתוף ספציפית בנכס "חיצוני", יתבטא בהשקעה של בן הזוג הלא רשום בנכס וזאת גם אם ההשקעה הייתה אגבית או מינורית, כאשר שיעור "ההשקעה" הנדרש ישתנה לפי טיבו של הנכס – כך נכס המהותי לתא המשפחתי דוגמת דירת מגורים אשר בני הזוג נדרשים לו לצורך מגוריהם ידרוש "השקעה נמוכה" יותר מנכס כללי שהתא המשפחתי אינו נדרש ונסמך עליו.

בצד זה, הובהר, בעניין בע"מ 1398/11 כי אף בהעדר השקעה כספית בנכס ניתן יהא להוכיח כוונת שיתוף ספציפית בנכס "חיצוני", שכן זו יכולה להתבטא גם בהבטחות ובמצגים אקטיביים או משתמעים העשויים להביא להסתמכות מצד בן הזוג הלא רשום וליצור טענת מניעות לבן הזוג הרשום.

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

מתוך שכך מצאנו, כדוגמה, בעמ"ש 40404-04-15 ד.ב. נ' א.ב. (2016) את קביעת בית המשפט לפיה חל שיתוף בנכסי מקרקעין שרכש הבעל קודם לנישואי הצדדים (ואשר לא שימשו למגורי הצדדים) כיוון שדמי השכירות שהתקבלו מהם הופקדו לחשבון בנק משותף של הצדדים והמשכנתא עבורן שולמה מאותו חשבון. בדומה נקבע כי גם חיי נישואין שאינם סוגים בשושנים אין בהם לאיין את קיומו של שיתוף בנכס מהותי דוגמת בית מגורים ובלשונו –

"איני סבור שעל בית המשפט להידרש במסגרת הדיון בשאלת השיתוף הספציפי בדירת המגורים, לתת סימנים בחיי הנישואין וליצור מדרג של נישואין טובים יותר או פחות בהתאם למידת השיתוף הרגשי ששרר בין בני הזוג. ניסיון החיים מלמדנו כי חיי הנישואין אינם עשויים מקשה אחת וכל זוג מעצב את החיים המשותפים בדרכו. בוחנים אנו בהקשר זה רק אם חיי הנישואין היו "נישואין הרמוניים 'סבירים'... לפיכך סבורני כי אין מקום לקבוע שבכל מקרה שבו שרר נתק רגשי בין בני הזוג תוסק המסקנה שחיי הנישואין לא התאפיינו באווירת שיתוף...." (בע"מ 1398/11 הנ"ל)

בעניין בע"מ 1398/11 הנ"ל העמיד כב' השופט עמית מספר פרמטרים, שאינם מהווים רשימה סגורה, אשר יהא בהם לסייע לבית המשפט בבחינתו האם הוכח אותו "דבר מה נוסף" הנדרש לנו להוכחת שיתופיות בנכס חיצוני ובכללם: מועד רכישת הנכס, אופן השגת הנכס - האם ברכישה, מתנה או ירושה, קיום נכס משמעותי הרשום ע"ש בן הזוג האחר, פרק הזמן בו התגוררו הצדדים בנכס, אורך חיי הנישואין עד לקרע, האם שולמו תשלומים במשותף עבור הנכס דוגמת משכנתא וכיוצ"ב, האם הנכס עבר שיפוץ מסיבי או תוספת בניה מהותית שמומנה על ידי שני בני הזוג, התנהגותם הכללית של הצדדים והאווירה שיצרו במהלך חיי נישואיהם באשר לשיתוף רכוש. להלן נראה כי מרבית הפרמטרים הנזכרים מתקיימים בעניין דנן.

17. עוד ראוי להוסיף ולהביא לעניין הנדון את מאמרו המצוטט רבות בפסיקה של פרופ' שחר ליפשיץ "החלת השיתוף הספציפי מכוח הדין הכללי על נכסים מלפני הנישואים ועל ירושות ומתנות בעידן של חוק יחסי מומן" הון משפחתי א' 2 (נובמבר 2014). במסגרתו הציע פרופ' ליפשיץ ליישם את "מודל הקהילה המשפחתית" כבסיס להסדרת דיני הרכוש הזוגי, ולענייננו כי עמידה בתנאי סף של ניהול חיי הנישואין ב"אורח חיים קישוריים" (נישואין ראשונים, ממושכים, יחסים תקינים ואוירה של שיתוף במשפחה),

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

כבעניין דנן, יש בה להצדיק החלת השיתוף גם על נכסים חיצוניים, שכן, ניהול אורח חיים קישורי מוביל את בן הזוג הלא רשום להסתמך כלכלית על הנכסים הפרטיים של בן הזוג. במקרים בהם בן הזוג הרשום מודע להסתמכות זו וכאשר הוא עודד אותה או ניצל אותה לטובתו, עשויה הסתמכות זו לשמש בסיס להכרה בזכויותיו של בן הזוג.

בספרו השיתוף הזוגי (הוצאת אוניברסיטת בר אילן, 2016) חוזר פרופ' ליפשיץ על מודל זה בהרחבה תוך שהוא מדגיש כי עיקרון הפעולה במקרה של הסתמכות בן הזוג, המביא להחלת השיתוף, היפוך הנטל והעברתו לבן הזוג הרשום, יחול מקום בו "מדובר בדירת המגורים המשפחתית או בנכס משפחתי מובהק אחר ובהתקיים תנאי הסף הקישוריים-הכוללים נישואים ראשוניים, אורח חיים תקין, אורה כללית של שיתוף ונישואים ממושכים של עשרים שנה ויותר" (עמ' 190).

הנכס בעניינו הוא, כאמור, מעין "נכס ביניים", היינו כזה ששימש את הצדדים למגוריהם לפרקים ולא לכל אורך שנות נישואיהם, כאשר בעיקר שנות נישואיהם ובעיקר באלו האחרונות התגוררו הצדדים בבית בארז ואילו הבית ביהונתן שימש כנכס מושכר או ככזה המשמש למגורי בני המשפחה האחרים ובכללם ילדי הצדדים לעת בגרותם. ובכן - האם עמדה המשיבה בנטל המוטל עליה להוכיח שיתוף ספציפי בנכס זה? אנו סבורים כי התשובה לכך חיובית. להלן נלקט אחת לאחת את כלל הראיות המאוששות מסקנתנו זו.

18. תכלית המתנה לשמש מדור לצדדים בתחילה דרכם - ברי כי המתנה ניתנה למשיב לצרכי התא המשפחתי אותו הוא עמד להקים. המתנה ניתנה למשיב חודשיים קודם לנישואיו עם המערערת ומיד לאחר שניתנה החלו המשיב, בני משפחתו וחבריו לשפץ את המבנה הרעוע שנמסר לידם לצורך הכשרתו למגורי הצדדים. מיד עם הכשרת הנכס למגורים נכנסו הצדדים להתגורר בו ובו נולדה בתם הבכירה (סע' 34 ו-36 לתצהיר המשיב).

וכך העיד אחיו של המשיב -

"הם הולכים להתחתן, אז סבא שלי נתן מה שנתן... כל מה שהתבקשתי (זה) לנקות את המקום כיוון שאחי רוצה לבנות שם בית" (עמ' 21 ש' 2-3 לפר')

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

וכן הובהר על ידי חברו של המשיב מהות השיפוץ והסידור שנעשה במבנה מיד עם קבלתו, שיפוץ שעיקרו ורובו נעשה מעת שנישאו הצדדים –

”ש. בתמונה 5 הריצוף לא היה?
ת. לא, לא היה. אני אומר לך שזה לא היה כלום, זה לא היה בית,
זה היה דיר, לא חלונות לא כלום. לא היה שם לא עיזים, לא
חמורים, אנחנו באנו לנקות את הזבל ניקינו את הצואה ” (שם, עמ' 19-20 וכן ראו שם שורה 7 לפר').

ועוד העיד –

”אני אומר לך שבאתי לנקות דיר של כבשים, שלא היה שום בית
שם, היה שם זבל, והיו שם חמורים...” (שם שורה 15-16).

כאמור, גם המשיב עצמו מאשר למעשה כי תכלית המתנה הייתה להמציא מדור לזוג הצעיר וכך הוא מעיד בסע' 35 ו – 36 לתצהירו –

”אני התחלתי בשיפוץ הבית עוד כחודשיים לפני החתונה עם התובעת בסיוע בני משפחתי וחבריי. דאגתי לפינוי בית המלאכה מחומרים וכלי עבודה וכן לניקוי דיר העיזים והוצאת הזבל הרב שהיה טמון בו. בדיר הייתה שכבה עבה של זבל בגובה של כחצי מטר לפחות...לאחר נישואינו התגוררנו כחצי שנה לפחות בבית הורי ורק לאחר לידת בתנו הבכורה טלי עברנו להתגורר בבית שקיבלתי במתנה מסבי, מיד כשקיבלתי את ההחלטה להתחתן ביקשתי לעבור משירות בבסיס בצפון...לשירות בבסיס במרכז הארץ לרגל נישואי הקרובים. הבקשה אושרה בסוף ינואר 1975 ואז קצב השיפוץ הוגבר. אנחנו נכנסנו להתגורר בבית לאחר תום השיפוץ בחודש אפריל 1975...”

אכן, לטענת המשיב הכספים לשיפוץ באו מחסכונותיו ומסיוע שניתן לו ע"י אביו ואולם ברי כי הנכס שימש מתחילה את הצדדים לצרכי מגורים ובו הם גידלו את בתם הבכורה כאשר המערערת דאגה למלאכות הבית וגידול ילדי בני הזוג.

19. הבית שופץ פעם נוספת בשנת 1990 מכספים המשותפים לצדדים – כאמור, בית משפט קמא קבע – ולא הוגש ערעור על קביעתו זו, כי השיפוץ המשמעותי השני אותו עשו הצדדים בבית בשנת 1990 נעשה מכספים המשותפים לצדדים. למעשה מודה בכך אף המשיב המבהיר כי השיפוץ השני מומן, בין השאר, באמצעות כספים מקופת הגמל שלו שאומנם החלו להצבר עוד קודם לנישואין ואולם עיקרה ורובה של הצבירה היו לאחר הנישואין (סע' 40 לתצהיר המשיב). כפי שהקדמנו וציינו לעיל בפרק ההלכתי –

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

השתתפות כספית בשיפוץ נכס חיצוני עולה כדי אותו "דבר מה נוסף" הנדרש להוכחת כוונת שיתוף בנכס. כעולה מהסכם ההתקשרות עם הקבלן ומדו"ח שמאי בית המשפט הרי שעלויות השיפוץ עלו לסך של כ – 50,000 ₪ נכון לשנת 1990 וזאת ללא עלויות שיפוץ המטבח וללא הוצאות עקיפות הנדרשות לשיפוץ (ראו מוצג ג/4 ומוצג ו למוצגי המערערת).

בשנת 2000 הוסיפו הצדדים ושילמו סך נכבד של 26,699 ₪ לצורך הסדרת רישום הזכויות בבית (היוון). לא הובהר עד תום מקור הכספים ואולם חזקה כי אלו כספים אשר נצברו ע"י הצדדים במהלך נישואיהם. גם אם נקבל את טענות המשיב כי מדובר בכספים השייכים לו ואשר הופקדו על ידו בכספת שהייתה בבית הצדדים, חזקה שהיו אלו כספים השייכים לצדדים ושומה על המשיב להוכיח שמקורם חיצוני לנישואין.

יש לתת שימת הלב לכך שהמשיב עצמו טען כי הייתה למערערת גישה לכספת והיא הייתה יכולה לעשות בה שימוש על פי רצונה –

- ש. הבית ברח' יהונתן מושכר. אתה גובה דמי שכירות, אתה לוקח את דמי השכירות ומפקיד אותם בכספת לליאורה יש גישה לכספת. ת. היא יכולה לקחת מה שהיא רוצה, והיה לה מפתח לכספת, ואם היא מכחישה את זה אני מוכן ללכת איתה למכונת אמת. ש. אתה אומר שהיא יכולה לעשות איזה שימוש שהיא רוצה בכספת?
- ת. כן. היא הייתה צריכה לשאול רק. אני חוזר ואומר ש – 20,000 ₪ שמתי על האוטו, על הסיריון.
- ש. הבית ברח' יהונתן הושכר, אתם גרים ברח' הארז, את דמי השכירות אתה גובה במזומן ומפקיד אותם בתוך הכספת שלשניכם יש גישה.
- ת. יש לה גישה לכספת.
- ש. והכספים הללו משמשים לצורך ההיוון ורכישת הקרקע מהמינהל?
- ת. גם. בין היתר, היה גם רכב, היו גיטרות לילדים. 4 לפטופים, היו הרבה דברים שקניתי מזה לרווחתי" (עמ' 24 ש' לפר' 15-26)

וישאל, אפוא, השואל - האם נדרש יותר מכך על מנת ללמד כי היה שיתוף אף בכספים המופקדים בכספת יהיה מקורם אשר יהא – ובכלל זה דמי שכירות ששולמו בגין הבית בעת שהושכר? ברי שהדברים מלמדים על שיתופיות גמורה בבית ובפירותיו. אמת הדבר שהמשיב ניסה בהמשך עדותו, אחר שהבין שאין בדברים האמורים מעלה כדי לשרתו, לסייג את דבריו ולטעון כי השימוש בכספים היה מותנה בהסכמתו ורשותו –

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

רשות שהייתה ניתנת לדבריו (וראו שם ש' 27 ואילך) ואולם – היא הנותנת, אם נעשה בכספים אלו שימוש לצרכי הבית מלמד הדבר כי הייתה כוונת שיתוף לגביהם – וכוונה לעניין הפירות מלמדת אף על הכוונה באשר לקרן – הבית עצמו.

20. עוד נעיר לעניין זה – המשיב טען בתצהירו כי דמי השכירות שימשו לצרכיו שלו וכי רכש מהם את רכבו, כך בסע' 42 לתצהירו טען –

“סך הכל היה הבית ברח' יהונתן מושכר במשך כשמונה שנים כאשר דמי השכירות שימשו אותי לרכישת מכונית חדשה עבורי”

אלא שבית המשפט לא קיבל טענה זו וראה ברכבי הצדדים כרכוש משותף (ראו סע' 62 לפסק הדין – “התובעת זכאית למחצית מעלות הרכבים הרשומים על שם הנתבע”) לא הוגש כל ערעור על קביעה זו ואף מכאן אתה למד שדמי השכירות שימשו את עניינם המשותף של הצדדים, כשאר כספים שהופקדו בכספת.

21. עדות המערערת באשר לכוונת שיתוף בבית – המערערת העידה, בין השאר, כי

“הוא אמר כשנזדקן לא מצטרך לגור ברח' הארז אלא ברח' יהונתן, הדירה הקטנה שלנו, הוא כל הזמן אמר לי שזה הבית שלי, כך הבנתי, מעולם הוא לא אמר לי שזה לא הבית שלי” (עמ' 17 ש' 20-23 לפר')

אמירה זו יש לשים לצידה של העובדה שאף הבית בארז היה רשום, משום מה וללא כל הסבר הגיוני, ע"ש המשיב בלבד, למרות שאין חולק כי חלק מתמורת הדירה ברח' האמהות, המשותפת לצדדים, שימש לרכישתו והוא נקנה במהלך חיי הנישואין של הצדדים.

וכפי שהעידה המערערת –

“ש. אלי מעולם לא אמר לך שהבית ברח' יהונתן הוא שלך?
ת. הייתי מסכימה להשקיע כסף בבית? ללכת לגור שם? אחי גם נתן לנו כסף לשיפוץ. אחי היה נותן כסף אם זה לא הבית של אחותו?”
(עמ' 17 ש' 29-30 לפר')

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

ובהמשך –

"רק הבית ברח' האימהות היה רשום על שמי. כי היה צריך משכנתא. לגבי השאר, לא חשבתי שאני צריכה לרשום את עצמי כדי שתהיה לי זכות על זה. בטח בגיל 20 לא חשבתי על זה. לא חשבתי על זה מעולם" (עמ' 18 ש' 31-29 לפר')

ברי כי גם הנסיבות והאמירות הנזכרות לעיל, יש בהן כדי לאושש את המסקנה כי אכן הייתה כוונת שיתוף ביחס לבית, למרות שהצדדים לא טרחו לרשום הזכויות בו במשותף על שמם כשם שלא טרחו לעשות זאת לגבי נכסים משותפים אחרים, ואיננו רואים עין בעין עם בית משפט קמא אשר לא מצא לייחס חשיבות לאמירות אלו (ראו סע' 43 לפסק הדין).

22. לנכס היה תפקיד משמעותי בהוויה המשפחתית – לא זו בלבד שהצדדים התגוררו בבית במשך תקופות משמעותיות בין השנים 1975-1979 ובין השנים 1991-1995 הרי שבבית התגוררו ברשות שני ההורים גם ילדיהם הבגירים תקופות ממושכות, כך הצהיר המשיב בסע' 42 לתצהירו –

"משנת 2000 ועד שנת 2004 לערך התגוררה בבית ברח' יהונתן 22 בתנו טלי, ללא תמורה, ומאז שנת 2006 ועד היום מתגורר בבית ברח' יהונתן ביננו יובל, ללא כל תמורה"

וכאמור, אף בתקופה בה הבית הושכר לצדדי ג' דמי השכירות הופקדו לכספת אשר המשיב מודה כי למערערת גישה אליה והיא יכולה לעשות שימוש בכספים המצויים בה לצרכי הבית, וכפי שציינו לעיל, בית המשפט אף קבע בפועל כי נכסים שנרכשו מכספים שהורתם בדמי השכירות שייכים לצדדים במשותף (לעניין הרכבים – סע' 62 לפסק הדין).

23. למעלה מארבעים שנות חיי נישואין בהרמוניה ותחת קורת גג אחת תוך גידול ארבעה ילדים משותפים - כאמור, בין שיקולי הלוואי המשמעותיים אותם ישקול בית המשפט בעת בחינת כוונת השיתוף, יש לתת את הדעת על פרק הזמן בו חיו הצדדים יחדיו. בנדון עסקינן בפרק זמן ארוך ביותר במהלכם נוהלו חיי משפחה שלווים תוך טיפוח הדדי של התא המשפחתי.

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

24. אנו סבורים כי כלל הראיות אותן הצגנו לעיל יש בו לאושש באופן ברור וחד משמעי את טענת המשיבה לכוונת שיתוף ספציפי בבית, ומתוך שכך מסקנתנו היא כי מגיעה למערערת הזכות במחצית משוויו של הבית.

בהערת אגב נעיר כי התוצאה האופרטיבית אליה הגיע בית משפט קמא יש בה כדי לקפח באופן משמעותי את המערערת, ונבהיר – בית המשפט סבר כי מגיע למערערת אך ורק שווי ההשבחה של הבית כתוצאה מהשיפוץ השני שנערך בו ואשר נעשה ע"פ קביעתו מכספי הצדדים. השמאי אותו מינה בית המשפט העריך כי שווי חלקה של המערערת בהשבחה (מחצית) מגיע ל – 83,500 ₪, תוצאה זו אינה יכולה לעמוד. כפי שצינו לעיל וכעולה מהראיות שלפנינו, הושקע בנכס במהלך השיפוץ השני סך של כ – 50,000 ₪ בשנת 1990 וכן סך של 26,690 ₪ בשנת 2000, שיערוך סכומים אלו בתוספת הצמדה למדד וריבית כדין נכון להיום מגיע כדי כ – 550,000 ₪ וממילא חלקה של המערערת בהשקעות בבית במשוערך להיום אינו נופל מסך של כ- 275,000 ₪ לו נדרש המשיב להשיב לה את חלקה בהשקעות הכספיות בהשבחת הנכס בלבד. כך שלא ברור מדוע קופחה המערערת בחוות דעת השמאית. דומה כי שגתו של השמאי הייתה בכך שתחת להעריך את שווי ההשבחה של הנכס, העריך את עלויות בנייתו נכון לשנת 2014 - ואין הדברים דומים.

25. 100 דבר

מצאנו כי דין הערעור להתקבל. הוכח כי הייתה כוונת שיתוף בזכויות בבית, לפיכך המערערת זכאית למחצית משווי הבית בכללותו, היינו – המגרש והבנוי עליו. שווי הזכויות המגיע למערערת יוערך ע"י השמאי שמונה ע"י בית משפט קמא אשר יידרש להעריך את שווי הבית היום כערכו בשוק החופשי למכירה ממוכר מרצון לקונה ברצון. לאחר שימוצו הליכי הגשת חוות הדעת יקבע בית משפט קמא את הסכום שעל המשיב לשלם למערערת בגין זכויותיה כאמור. הצדדים יישאו בעלויות שכ"ט השמאי בחלקים שווים.

26. המשיב ישלם למבקשת הוצאות הערעור בסך של 15,000 ₪.

27. הערובה שהופקדה ע"י המערערת תושב לידיה באמצעות בא כוחה.

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

עמ"ש 26396-10-16 א. נ' א.

28. ניתן לפרסום ללא פרטי שמות הצדדים .

ניתן היום, ג' אייר תשע"ח, 18 אפריל 2018, בהעדר הצדדים.

צבי ויצמן, שופט

ורדה פלאוט, שופטת

מיכל ברנט, שופטת